

de verticaliseering der eschatologie, de axiologische Wert-eschatologie blijft nog lang Althaus' theologie beheerschen totdat hij — later — tot een niet-onbelangrijke zelfcorrectie overgaat.

* * *

Barth en Althaus! De spanning, die tusschen beiden reeds spoedig na den wereldoorlog aan den dag trad, is typeerend voor de naoorlogsche theologische situatie. Want we raken hiermee het vraagstuk van de historische openbaring en in verband daarmee dat van de beteekenis der geschiedenis. Het is aan alles te merken, dat Barth niet overtuigd was en scherp afwijzend bleef staan tegenover Althaus' theologie, die z.i. den ernst van het gericht verzwakte. Maar Althaus bleef volhouden, dat de „crisis” in de dialectische theologie moest leiden tot een verarming van het Godsbeeld en dienengevolge ook tot een verarming van ethiek en Christelijk leven ³⁶).

Z'n gansche oeuvre is een poging om zonder in het humanisme terug te vallen met het „nochthans des geloofs” de crisis te boven te komen en daarvan in de theologie getuigenis af te leggen. Hij protesteert tegen elke theologie, die het creatuur-zijn als zoodanig op de zonde betreft en het grondkarakter van leven en wereld uit sluitend bepaald ziet door het gericht, waardoor de geschiedenis uitdrukking wordt van den toorn Gods en niet van Zijn liefde en genade ³⁷).

We zouden het zoo kunnen zeggen: bij Althaus ademen we in een ander klimaat. Het gericht maakt een anderen indruk, misschien mag ik zeggen: minder beklemmend, maar niet door een vermindering van den ernst van het gericht. Het is duidelijker bij Althaus dan bij Barth, dat gericht niet identiek is met „Schicksal” in den zin, waarin dit woord vooral na den oorlog zijn entree deed ook in de theologie. Althaus spreekt wel van Lebensschicksale ³⁸), maar dit heeft een anderen inhoud dan wanneer we b. v. Spengler en Heim van het „Schicksal” hooren spreken. In hun begrip „Schicksal” zien we niet in de eerste plaats de toorn van een persoonlijk God bepalend inwerken op de beteekenis van het mensche-lijk leven, maar het „schicksalhafte” gebonden-zijn, het noodwendigheidskarakter van het Schicksal.

Deze gedachte kwam sterk naar voren, toen de nietigheid van het leven openbaar werd in de catastrofe van den oorlog. In de oorlogen van deze eeuw voelt de mensch zich aan alle zijden bedreigd door machten, die hij zelf niet in z'n hand heeft en waarover hij niet voor het geringste beschikken kan. Dat is een algemeene ervaring, die nóg in onze herinnering naleeft: het is de bedreiging van onze kleine existentie. Het woord „Schicksal” bood

³⁶) ALTHAUS, *Theologie und Geschichte*, „Z. f. syst. Theol.”, 1e jrg, pag. 759 vv.

³⁷) ALTHAUS, *Grundriss der Dogmatik* II, pag. 81 vgl. Ook ALTHAUS, *Die Gestalt dieser Welt und die Sünde*. Ein Beitrag zur Theologie der Geschichte. „Theol. Aufs. 1935, pag. 451 v.v.

³⁸) ALTHAUS, *Grundriss der Dogmatik* II, pag. 75.